

Римска легија

Римска легија (од латинског *legio*, према глаголу *legere*, “држати се заједно“) била је основна јединица римске копнене војске. Савремени еквивалент легије, као војне јединице по величини, тј. броју припадника, би отприлике била једна бригада. Једна легија се обично територијално везивала за једну римску провинцију у којој се бринула за њену безбедност и војну одбрану.

Римска војска је бројала око 60 легија у времену успона, и око 18 легија у време криза. Са преласком Републике у Царство, римска војска је професионализована, а структура легије је претрпела велике промене. Величина једне легије је варијала током историје античког Рима од 4.200 легионара и 300 коњаника (*equites*) у времену Републике, до 5.200 војника плус помоћне трупе у империјалном добу.

Сматра се да је Рим укупно формирао неколико стотина легија, а до данас је идентификовано око 50, са њиховим називима, датумима формирања и распуштања, симболима, биткама у којима су учествовале и подручјима где су биле распоређене.

Прва епоха (VIII-VI века пре нове ере)

У почетку су састав легија чинили искључиво нежењени грађани Рима стари од 17 до 46 година, који су могли поднети трошкове наоружавања. Легије су се формирале са почетком годишњих војних кампања и у саставу су имале око 3.000 пешака и 300 коњаника, који су били подељени у групе од по 1.000 пешака и 100 коњаника. Легије су се тада бориле углавном у збијеној формацији фаланге. Оваква је формација била успешна на равном терену, али не и на брдовито – планинском, па је због тога римска војска трпела поразе у борбама против Самнита на терену данашње централне Италије. Значајне тактичко – формацијске промене су морале бити примењене како би легија била војно ефикасна и на оваквим теренима. Рим је брзо увиђао своје слабост и журно налазио решења, не устручавајући се ни од преузимања тактике, модела и иновација својих противника.

У чврстој, гвозденој дисциплини и храбрости војника лежала је права снага римских легија. У борби су војници били поређани у три линије: у првој су били хастати, и они су морали да поднесу први ударац непријатеља; у другој су били принципес; а у трећој триарији, најискуснији и најјачи ветерани који су улазили у борбу у критичним моментима, ила да одбију напад непријатељске коњице. Еквитес, римска коњица, била је распоређена на крилима како би могла да зађе иза непријатељских редова, или да уништи непријатеља кад су му разбијене формације.

Гај Марије је спровео војну реформу којом је професионализовао римску војску и завео регрутацију за све грађане добровољце, како Римљане тако и Италике, и није правио поделу на класе и приходе. Иако Италици нису имали поседе, њихово је присуство у војсци Рима огомућило постизање бројчане супериорности у поређењу са скоро свим војскама тог времена. Наравно, бројност није била једина снага римске војске: одлична обука и строга дисциплина изазивали су страх и завист тадашњих противника.

Гај Марије је увео и стандардизацију опреме (држава је обезбеђивала опрему за легионаре) и повећао број војника у легији на 4.800 и увео поделу на кохорте. Сада су сви легионари носили кошуљу исплетену од гвоздене жице, односно гвоздених прстенова увезаних у густу мрежу, по два пилума (копља за пробој непријатељских штитова), кратки мач гладиус (дуг око 70 цм, оштрог врха, намењен пробадању), skutum (високи штит који је покривао тело

од чланака до браде) и традиционални бодеж – пугио. Овде ваља додати и торбу од коже, у којој су носили залихе хране за неколико дана, што им је давало аутономију током марша, и алате за изградњу логора, поправке, пољопривреду (током ратова легија је могла бити изолована на непријатељској територији и сама обезбедити храну). Осам легионара, који су чинили најмању јединицу у римској војсци, тзв. контумберниум, делило је један шатор од коже. Иако су овако имали већу аутономију, легионари су се кретали спорије због оптерећења велике опреме.

Неке од промена у касном царском периоду укључивале су регрутовање грађана из провинција ван Италије: омогућено им је и поседовање официрског статуса, могли су да се жене, а број коњаника се увећао са 120 на 750. И начин ратовања се променио, највише због германске претње.

Са новим реформама срж легије се смањила на 1.500 људи. Ово је, додуше, ослабило њену структуру, али јој је дало већу еластичност и брзину. Цар Константин је повећао укупан број легија, али је смањио број легионара у њима ради поменуте флексибилности и ограничења могућности за побуне.

Оружје и опрема римског легионара у царско доба

Лорика, оклоп, имао је више варијанти и све су биле флексибилне, али и отпорне. Скутум, штит, је био украшен у зависности од јединице у којој је био коришћен. Балтеус, војни опасач, служио је за ношење оружја и као украс. Касис, шлем, штитио је главу, врат и уши. Могао је имати и перушку, али само за официре и подофицире. Калиге, сандале за марш и црвена туника били су заједнички свим легионарима.

Најчешћа офанзивна оружја која су легионари користили су били гладиус, мач са оштрицом дугом око 50 – 55 цм (па и до 70 цм), врхунско оружје легионара, ношено је са десне стране опасача; пилум, копље којим се онеспособљавао штит непријатеља и противник приморавао на блиску борбу; пугио, бодеж ношен на опасачу.

Легионари нису били само једна од најбољих војничких структура у старом веку, већ су били ангажовани и на градњи путева, аквадукта, рударству и изградњи других војних и цивилних објеката. Оваква политика њиховог сталног ангажовања спречавала је и евентуалне социјалне проблеме приликом распуштања јединица.

Аквила (орао) био је симбол легије.

Од 104. године пре нове ере код свих легија је у употреби аквила (орао) као стандардни симбол. За ношење овог симбола био је одређен посебан војник – аквилифер. Била је велика част и одговорност бринути се и носити орла легије, а његов губитак значио је страшну срамоту, често и кажњавање и распуштање легије.

Јулије Цезар у књизи Галски ратови описао је догађај на самом почетку римске инвазије на британска острва који добро илуструје бригу легионара о сигурности орла легије. Наиме, у страху од битке против грубих Британаца, војска је оклевала при искрцавању и није хтела да напусти бродове. Цезар даље наводи како је аквилифер десете легије сам скочио с брода носећи орла легије и јуришајући на непријатеља. Његове колеге, бојећи се да ће легија изгубити свој симбол, одмах су сви скочили за њим, а затим и легионари са осталих бродова.

Легионарска менза била је неизмерно далеко од кухињске екстраваганције царског Рима, али и много боља од прехране обичног становништва, макар се та предност сводила на свакодневне редовне оброке. О исхрани легија није бринула само држава, већ и они чији су ауторитет и популарност зависили од старања за редовну исхрану војника: од непосредног команданта до цара чија је власт, каткад и живот, зависила од подршке легија. У римској војсци

на тешким походима храна је распоређивана у утврђеним следовањима једнаким за све, без обзира на чин; а кад би се стање нормализовало, власт је надокнађивала разлику до пуног обима.

Процена тежине опреме коју је сваки легионар носио уз обавезни оклоп, штит и оружје, дакле прибор за прибављање намирница – узице за замке, мреже, срп и слично – и посуђе за припрему хране крећу се од 13 до 20 кг. Легионар на походу носио је, по античким изворима, залихе и за до 17 дана марша, односно око 12,5 кг хране. Уз легију је ишла и комора од око 640 мазги, по једна на сваки контумберниум. Гај Марије је тај гломазан и спор начин снабдевања учинио ефикаснијим тако што је одредио да сваки легионар носи што више сопствене опреме, укључујући оклоп, оружје и следовање за 15 дана – укупно 25 до 30 кг, због чега су легионари одмах добили назив „Маријеве мазге“ (muli Mariani). Процене да је римски легионар носио укупно до 30 кг опреме и оружја су у складу са данашњим очекивањима од професионалног војника.

Дневно следовање житарица износило је око 1 – 1,5 кг по легионару. Уз њега је ишло уље или маст, или сланина, или неко друго месо, вино, со, сир, поврће, риблин сос. Уље је, осим за храну, коришћено за подмазивање опреме и оружја, одржавање личне хигијене и као гориво у светилкама. Со је једна од основних намирница без које војска не може. Војничко следовање соли (salarium) у енглеском језику је остало као назив за плату (salary). Војници су нерадо јели неусољено месо, посебно када су били стационирани у топлим крајевима, због страха од болести и тровања које је изазивала покварена храна.

У трајније намирнице војничког следовања се убраја усољено и сушено месо, као и суво воће. Сматра се да је просечни легионар уносио бар 3.500 калорија дневно – што обезбеђује следовање од једног килограма брашна, 100 грама сланине и 30 грама сира; док се друге процене крећу до 5.000 калорија за војнике на инжењеријским пословима, и до 6.350 калорија за војнике у ратним условима и борби. Висококалорична исхрана била је нужна легионарима који су у гарнизону и на походима свакодневно обављали напорне послове. Житарице су биле главни извор угљених хидрата, а месо је обезбеђивало протеине и гвожђе. Сир је био допунски извор масти. Неки истраживачи пореде римског легионара са спортистом, упоређујући легионареве калоријске потребе са потребама модерног такмичара или физичког радника.

Помало невероватно, али једна од уврежених заблуда, у делу научних кругова такође, била је да су римски војници били готово потпуни вегетаријанци. Поред костију животиња на ђубриштима некадашњих римских гарнизона, археолози су пронашли и опрему за печење и кување меса, као и за прављење сира од млека домаћих животиња. Риба и живина су такође биле популарне, пилићи посебно за болесне. Тако, на крају, има основа и за мишљење једног истраживача да је тврдња о вегетаријанству римских легија постала популарна тек данас, када се такав облик исхране пропагира.